

Queer was here

konstpauser

01 SALONG CHEZ LESBI-ANNE
Av *Cathrin Lange*, med fotografi av *Eva Ankarvall*
GALLERIAN | HÄMNG 37, T-CENTRALEN
Den kvinnliga salongen var under flera århundraden en viktig kulturell mötesplats för te konstnärer, filosofer, musiker och författare. Eftersom kvinnor var uteslutna från det offentliga rummet, återstod att ordna dessa sammankomster i hemmet. Här tilläts salongen och dess aktivitet komma ut i det publika rummet, till en av de första offentliga platserna där det var tillåtet för kvinnor att vistas på egen hand, nämligen varuhuset/gallerian.
1–6 aug kl 10–18

02 ROUNDABOUT STORIES
Installation av *Andreas Ejiksson, Johan Lundh & Nicklas Dennermalm*
HUMLEGÅRDEN | T ÖSTERMALSTORG
I över 100 år var Humlegårdens urinoarer och buskage en viktig mötesplats för homosexuella män. Det var anledningen till att dessa revs. Under *Stockholm Pride* vill vi uppmärksamma Stockholms gömda hbt-historia, och kommer att åter skapa en av dessa urinoarer som en scenografi.
1–6 aug dygnet runt

03 KISSY SUZUKI SUCK
Videoverk *Alison Murray*, USA (1992)
HORNSTULLS MJÖLKBAR | VERKSTADSG 10, T HORNSTULL
Med humor och Lynchsk ondska berättas historien om två sexarbetare och platsen där de befinner sig. Blondinen och seaxsymbolen som koncept ifrågasätts genom våldsamma bilder och spöken word-liknande monologer. Filmen visas för första gången i Sverige under *Stockholm Pride*.
1–4 aug kl 9–19, 5 aug kl 9–18, 6 aug kl 10–17

04 DEL LA GRACE VOLCANO
Föreläsning och fotografier av *Del La Grace Volcano*
LAVA, KULTURHUSET | SERGELS TORG, T-CENTRALEN
Artisten och fotografen *Del La Grace Volcano* har specialiserat sig på representationer av genusvariationer och queera kroppar, inklusive hens egen. I över 25 år i fältreligionen *Towards a queer feminist methodology* utforskar och synliggör hen den inbäddade dynamiken i relationen mellan fotograf, den fotograferade och åskådaren. Föreläsning: *Towards a queer feminist methodology* 2 aug kl 18–19.30, eng tal
Utställning: *CORPUS QUEER – Bodies in resistance* 1–5 aug kl 14–20, 6–7 aug kl 13–18

05 UNTITLED
Videoverk av *Bockiele/Snuggerd* (1998)
GRANDPA | SÖDERMANNAG 21, T MEDBORGARPLATSEN
Är det en kyss vi ser? Männens läppar rör visserligen vid varandra, säkta, som i slow motion. Men det är det enda som tyder på det.
1–5 aug kl 11.30–18.30, 6 aug kl 12–16

06 GRANATA + STYRELSEN
Serie-konst och fotografi av *Bitte Andersson & Paula Urbano*
MARIE LAVEAU | HORNSG 66, T MARIATORGET
Namnet *Marie Laveau* är taget från okänd voodoorottning som härjade i New Orleans på 1800-talet. Här kan du under *Stockholm Pride* se serie- och fotokonst.
2–7 aug kl 17–21

07 UNTITLED
Videoverk av *Joseph Maida*, USA (2000)
FOCUS I STHLM | DROTTNINGG 104, T RÅDMANSGATAN
En ung man står på en fyllt gata i New York, han väntar på något. Du stirrar på hans bara överkropp allmedan folk passerar. Vet han ens själv vem han väntar på?
1–5 aug kl 11–18, 6 aug kl 11–15

08 NUANCED
Videoverk av *Mia Olsson* (1998)
ALFA ANTIKVIARIAT VÄST | OLOF PALMESC 20B, T HÖTORGET
Med utgångspunkt i *Fosshinder* och *Genet* berättar *Mia Olsson* om bughistoriens viktigaste arktyp, sjömannen. I en gränd någonstans i Europa väntar han på något; en älskare, en kund. En bit bort står ännu en sjöman, en drag king och förvirringen är total.
1–5 aug kl 10–18, 6 aug kl 10–16

09 MODERNA MUSEETS SAMLING UR ETT QUEERPERSPEKTIV
MODERNA MUSEET | SKEPPSHOLMEN, BUSS 65
Följ med *Anders Karnell*, museiguide på en spännande visning av konsten i museets salar. Begränsat antal, kostnadsfritt.
2–5 aug kl 15

10 VIVA REVOLUCION!
Videoverk av *Conny Karlsson* (2005)
RIO | SVEAVÄGEN 57, T RÅDMANSG
"Gay boy gay boy, whats wrong with you? You used to be a straight boy, now you are just a gay boy, who doesn't have a fucking clue." I nya verket *Viva Revolution!* ifrågasätter *Conny Karlsson* åter igen konformismen och sätter homonormativeten i kritiskt fokus, precis som man gjort med heteronormativeten sedan 1990-talet. Verket premiärvisas under *Stockholm Pride*.
1–4 aug

11 KÖNSOVERSKRIDARNA
Fotografier av *Peter Assar Morsén*
FOTOGRAFINS HUS | SKEPPSHOLMEN, BUSS 65
En utställning med bildporträtt av "män till kvinnor" i olika länder och kulturer. Fotografierna är tagna i bl a Sverige, Norge, Danmark, USA, Samoaöarna, och Thailand mellan 1991–2002.
2–3 aug kl 12–19, 4–7 aug kl 12–17

12 JULIET 3
Videoverk av *Heidi Romo*, Finland (2005)
SVART KAFFE | SÖDERMANNAG 23, T MEDBORGARPLATSEN
Reglerna som satts upp för snart medelålders kvinnor skapar frustration men frustrationen övergår snart i seger. I *Juliet 3* möts tvåsamheten av ett motstånd, en strategi, som är lika absurd som tvåsamheten själv. Denna engelskspråkiga version visas för första gången under *Stockholm Pride*.
1–4 aug kl 8–20, 5 aug kl 8–19, 6 aug kl 11–19

13 DESIGN FOR ALLA?
DESIGNINFO, KULTURHUSET | SERGELS TORG, T-CENTRALEN
Designåret 2005 och *Pride* på stan tittar närmare på det offentliga rummets utformning ur ett hbt-perspektiv. Upplev *A queer was here* tredimensionellt i storfarm. *Katarina Gröndahl*, formgivaren bakom Regnbågspriset, och årets dog-tag-designer *Lars Eriksson*, visar skisser och designidéer (2–7 aug). Dessutom två modetställningar – *Boys are girls with dicks* meets *Short stop scenography* och *MadeDesign* med fem kända designers. (26 juli–7 aug).
Tis–fre kl 11–19, lör–sön kl 11–17, mån stängt

14 SEGREGERAD STAD
Fotografi och ljudverk av *Thyra Brandt & Finn Hellman*
DESIGNINFO, KULTURHUSET | SERGELS TORG, T-CENTRALEN
Var du platsar finns inbyggd i själva arkitekturen. Åtskillnad och diskriminering är inget abstrakt – förtrycket sitter i väggar, perrongens kant och trappstegen upp till riksdagen. Makten är inte osynlig. Nej, högst konkret och påtagligt är att få en stolpe i ansiktet eller utestängas från bussen.
2–5 aug kl 11–19, 6–7 aug kl 11–17

FOR AN ENGLISH VERSION ASK SOMEONE YOU DON'T KNOW YET.

Stockholm är en vacker stad, en gammal stad, fylld av små och stora historier. Här har människor fötts och dött, levt och älskat i över sju sekler. Men, kan man fråga sig, är Stockholm verkligen till för oss alla? Faktum är att det i det offentliga rummet pågår ett osynliggörande av dem som inte riktigt är som "alla andra". Det etableras bland annat genom normerande reklam, stadsplanering, arkitektur, design och inte minst genom hur stadens historia berättas. Ibland får man känslan av att Stockholm främst är en plats för de vita, rika, friska, heterosexuella... I år vill *Stockholm Pride* och *Forum för levande historia* lyfta fram undantagen och hylla de modiga människor som genom tiderna skapat sprickor och läckor i en heteronormativ miljö. Ett antal konstnärer, fotografer, arkitekter och designers har tillsammans letat fram Stockholms gömda och glömda historia, och gjort ett personligt urval av viktiga platser, händelser och företeelser som du kan hitta med hjälp av den här kartan. Vi har dessutom skapat nya sprickor att hålla utkik efter under festivalveckan. Under hela veckan kommer det att knaka i fogarna på flera offentliga platser i stan. Kom ut och ta del av Stockholms dolda historier eller – varför inte? – kom ut och skapa nya!

historisk rundgång

15 MJÖLKCENTRALEN
MUSEIPARKEN VID NATIONALMUSEUM S BLAISÉHOLMSHAMNEN 2, T KUNSTSTRÅDGÅRDEN
Museiparken vid Nationalmuseum på Blaiséholmen var under 1900-talet känd för parkgrängande, så kallad cruising, därav smeknamnet "Mjölkkentralen". Här finner man också homoerotisk skulpturkonst – som *Johan Peter Malins* (1814–1873) *Bältestpännarna* och *Carl Milles* (1875–1955) *Vingarne* – att beskåda.

16 KENTA BK
TANTOLUNDEN, T ZINKENSÄMM
Tantolunden är inte bara platsen för Pride Park, utan sedan några år tillbaka även hemmaplan för *Kenta BK* – ett fotbollslag för transkillar. In memoriam: *Joakim Isaksson* (1975–2005).

17 18 19 LESBISKA LÄRARINNOR
KOMMENDÖRSG 31, T ÖSTERMALSTORG | JOHANNESG 22, TEGNÉRLUNDEN 5, T RÅDMANSGATAN
Lärarinnekyket var för i världen ett sätt för lesbiska kvinnor att leva respektabelt. Att dela tjänstestod med en annan kvinna var inget som väckte uppmärksamhet. *Anna Ahlström* (1863–1943) och *Dagmar Langé/Maria Lang* (1914–1991) var båda rektorer på Ahlströmska skolan/Nya Elementar. *Lydia Wahlström* (1880–1955) var studierektor vid Ahlinska skolan/ Enskilda gymnasiet, där *Karin Boye* (1900–1941) tog sin studentexamen 1920. *Wahlström* levde tillsammans med *Anna Gustafsson* och hennes fastman. Alla tre bar förlovningsringar.

20 HATBROT
T GAMLA STAN
Vid Gamla stans tunnelbanepuggning blev en transperson misshandlad av ett gäng med ett boulet i en strumpa.

21 KUNGLIGA RUTAN
SLOTTEI | SLOTTBACKEN, T GAMLA STAN
Umved Slottsbacken marscherar sedan århundraden vaktparaden. Slottsbacken har därför genom tidernas lopp frekventerats av herrar med en särskild föfäbless för män i stiliga uniformer. Inuti slottet ägnade sig *Gustav V* (regent 1907–1950) mest åt broderier och majblommor, medan *Drottning Victoria*, som "enda karln på slottet", tog hand om affären. År 1978 beslutade *Gustav III* längt nog att avskaffa dödsstraffet för "brot mot naturen". Längre tillbaka, 1650, krönte sig *Drottning Kristina* till kung och 1337 dog kung *Magnus Eriksson Smek*. Smeknamnet fick han av *Birgitta Birgersdotter*, som även hann skylla *Digerdöden* på konungens homosexualitet, innan hon for till Rom och blev helig. *Birgitta* brukade förövrigt likna människosjälvan vid en ost.

22 DEN GUDOMLIGA HUNDRAÅRSJUBILÄREN
BLEKINGEG 32, T SKANSTULL
På Blekingegatan 32 växte *Greta Gustafsson*, (1905–1990), sedermera *Garbo*, upp. Hon är årsbarn med *Culil Maria Bergström* alias *Kai Gullmar*, känd schlagerförfata som bland annat skrev 1940-talshiten "Swing it, Magistern!"

23 GIVAKTI
HUMLEGÅRDEN | KARLAV | VALHALLAV, T ÖSTERMALSTORG
"Oh, det var så praktiskt. Dom hade luckor i brallorna, som de bara fällde ner. Och så trillade hela härligheten fram... Sen stod de upp och böggarna satt ner på bänkarna. Tre i rad ibland; tre flottister som stod och tre bögar som satt. Det var Humlegården." (*Pankas*, *Sympatiens* hemlighetsfulla makt, 1999, s 544). Till för inte länge sedan var Humlegården med de anslutande gatorna *Karlavägen* och *Valhallavägen* även de centrala stråken för soldatprostitutionen i Stockholm.

24 WE SHALL OVERCOME
STORKYRKAN, T GAMLA STAN
Under ett antal år i början av 1980-talet stod *Maranata*-anhängare utanför Storkyrkan och skrek när EKHO (Ekumeniska grupperna för kristna homo- bi- och transpersoner) arrangerade gudstjänst i samband med frigörelseveckan. De tog sig även ut i kyrkan för att protestera. Varje gång gudstjänsterna stredes reste sig alla i den fullsatta kyrkan och sjöng *We shall overcome* tills fridstörarna burits ut på vinden.

25 HATBROT
SLOTTBACKEN | T GAMLA STAN
Högerextremister attackerade Prideparaden år 2003. En man blev allvarligt misshandlad.

26 MÅLARPRINSEN
WALDEMARSUDDEN, DJURGÅRDEN, BUSS 47
Prins Eugen (1885–1947), även känd som målarprinsen, lät 1905 uppföra Waldemarsuddes huvudbyggnad som bostad. 1913 uppfördes ett galleri för att inrymma prinsens ständigt växande konstsamling. Waldemarsudde är minst lika intressant som konstmuseums som exempel på en för tiden nyskapande inredningsarkitektur och trädgårdskonst. Allitsammans med homoerotiska undertoner för dem som kan tolka koderna.

27 CENSURERAD KÄRLEK
HÄNDELSHÖGSKOLAN | SVEAV 65, T RÅDMANSGATAN
I september 2004 får några konstnärer i uppdrag att ordna en utställning på Handelsögskolan. Temat för utställningen är "kärlek" och man bestämmer sig bland annat för att hänga en regnbågsflagga på skolans fasad. Flaggan får dock bara hänga där under en dag eftersom rektor hastigt beslutar att den måste plockas ned. Argumentet är att Handelsögskolan vill vara politiskt oberoende.

28 JOHN BLUND
STADSBIBLIOTEKET | SVEAVÄGEN 73, T RÅDMANSGATAN
Under ett antal år i början av 1980-talet stod *Maranata*-anhängare utanför Storkyrkan och skrek när EKHO (Ekumeniska grupperna för kristna homo- bi- och transpersoner) arrangerade gudstjänst i samband med frigörelseveckan. De tog sig även ut i kyrkan för att protestera. Varje gång gudstjänsterna stredes reste sig alla i den fullsatta kyrkan och sjöng *We shall overcome* tills fridstörarna burits ut på vinden.

29 VINGARNE
BIOCRAF RÖDA KVARN | BIBLIOTEKSG 5, T ÖSTERMALSTORG
Vingarne (1916), var den första svenska filmen som skildrar en homosexuell relation. Stumfilmsmedelroman regisserades av *Mauritz Stiller* (1883–1928) och hade premiär på Röda Kvarn. Handlingen kretsar kring en konstnär och hans modell. Inspirationen till titeln kommer från *Carl Milles* gestaltning av *Ganymedensmyten*, statyn *Vingarne*, vilken kan ses i filmen och i Museiparken vid Nationalmuseum. Statyn dedikerades han till sin hustru, ett sätt att officiellt befästa sin heterosexuallitet.

30 CAESARS HOV
BÖCKRAHÄSTEN | HÄMNG 2, T ÖSTERMALSTORG
En restaurang i spansk stil där hovmästarinnan förmedlade kontakter mellan gästerna på 1940- och 50-talet. Det var ett tillhåll för både *Kai Gullmar* (1905–1982) och *Julia Caesar* (1885–1971), folklik revy- och filmskådespelerska. *Julia Caesar* hade ett tillhåll för likasinnade kvinnor vid ett långbord på undervåningen. Där fick man börja längst bort vid änden av bordet och successivt avancera närmare *Julia* själv.

31 HATBROT
SÖDRRA STATION, UPPRÄGG ROSENLUNDSG
Här slogs en kvinna ned för att hon uttryckte sin kärlek till sin flickvän.

32 HOTELL KRONPRINSEN
DROTTNINGG 29, T-CENTRALEN
Här ertrapades den gifte skådespelaren *Gösta Ekman* den äldre (1890–1928), bakom en gardin med en yngre man. Vem denna var förtäjljer dock inte historien. Efter incidenten portades *Gösta Ekman* från hotellet.

33 DET SKA VI FIRA
BELLMANSÖ | ALLMÄNNA GR 1, DJURGÅRDEN, BUSS 47
Här firade teaterdirektören *Gustaf Wally* (1905–1966), skådespelerskan *Annalisa Ericsson* (1913–) och deras vänner akvirminaliseringen av homosexualiteten år 1944.

34 CROTTA AZURRA
GREV MAGNIC 3, T ÖSTERMALSTORG
Stockholms första nattklubb grundades under 1920-talet. En upprörd reporter vid tidningen *Fäderneslandet* skrev: "Underliga figuren fylla grottan – herrar av omiskännligt exotiskt utseende och damer som minnst av allt äro "vetydig" unga män sitta och smeka varandra i varmt brödraskap" vid bordet." (10 april 1926).

35 TV-SJUKKAN
TV-HUSET | OXENSTIERNSG 26-34, T KARLAPLAN
Under 1980-talet fick homo- och bisexuallitet ett nytt namn i TV-nutan; hiv. Bara några år efter att socialstyrelsen avskaffade sjukdomsklassificeringen skulle flatan och kånke framför allt bögen återigen förknippas med ett sjukdomstillstånd. Varje gång någon började blekna och magra, på andra sidan *TV-Rutan*, började också spekulatörerna: "Kunde han vara bög, eller åtminstone bisexuell..." Och vi minns *Sixten Hergård's* ord som försökte visa vad det innebär att leva med hiv: "Vet ni varför *Sixten Hergård* alltid är så fräkladd? Han ska gå bort snart..."

36 KLUBB DIANA
VITABERGSPARKEN, T MEDBORGARPLATSEN
Från och med den 29 juni 1957 och under några år framöver hyrde *Damklubben Diana Ceders café*, bland annat för sina populära danskvällar på lördagar. Det var kalas med veckoprogram, kaffe, kaka och egen medhavd sprit. Endast medlemmar kom in och för att bli medlem skulle man rekommenderas av två andra.

37 LESBISK FRONT
HALLANDSG 40, T SKANSTULL
År 1975 bröt sig Grupp *Viktoria* ur RFSL och bildade *Lesbisk front*, en politiskt kamporganisation som huserade på denna adress fram till 1979 då Kvinnohuset invigdes på Snickarbacken 10.

38 SKEPP' O HOJ FRÖKEN
T SLUSSEN
På Slussen raggade man på kåta sjömän vid flottbesök under 1940- och 50-talen. Det ryktas att det forekom lesbisk prostitution på Stads museets trappa vid samma tid.

39 EN SOCKERBAGARE...
LUNTMÅKARG 16, T HÖTORGET
I slutet av 1800-talet bodde i Vasastan en sockerbageriarbetsare som hette *Ros*. Denne brukade, iklädd kvinnokläder och med pensen dold, ta emot män för samlag. Efter att en av dessa nattliga besökare har tyckt sig känna skäggtubb på *Ros*'s hals, börjar man fatta misstankar mot honom. Tre män bestämmer sig för att undersöka saken. Men först efter att alla tre har fullbordat samlag med *Ros* lyckas de konstatera att detta biologiskt sett är en man.

40 KVINNOFÄNGELET
CENTRALFÄNGELET (ÄVEN KALLAT CELLFÄNGELET) NORRA BANTORGET, T-CENTRALEN
Två kvinnor anmäldes 1884 för att ha stimulerat varandras könsorgan när de delat bädd på fängelset.

41 FRISKFORKLARAD
SOCIALSTYRELSEN | LINNÉGATAN 87, T ÖSTERMALSTORG
År 1979 ockuperar ett antal aktivister trappan inne på Socialstyrelsen. Dåvarande Generaldirektör *Barbro Westerholm* tar intryck av manifestationen och efter en rekordsnabb beslutsprocess stryks homosexualitet från listan över mentala sjukdomar.

42 KLUBB TIMMY
TIMMERMANSQ 24, T MARIATORGET
RFSL's första egna lokala drevs ideellt och helt utan bidrag mellan 1964–1987. Efter en het och långdragen debatt mellan äldre och yngre, drogs gärdinerna antligen bort från fönstren 1972 – ett symboliskt viktigt steg mot en öppnare och mer utåtriktad verksamhet.

ROS LAGSTULLS SJUKHUS
ROS LAGSTULLSBACKEN 21 | T TEKNISKA HÖGSKOLAN
Det var på Roslagstulls sjukhus som Sveriges första aids-patient diagnostiserades i december 1982. 23 år senare ökar antalet hivsmittade homo- och bisexuella män jämfört med tidigare år.

I RIKSDAGEN:
1944
Homosexualitet är kriminaliserat.

1972
Transsexuella och intersexuella får möjlighet att efter prövning få en ny juridisk könstillhörighet.

1973
Homosexuell samlevnad klassas som fullt acceptabelt.

1978
Den sexuella myndighetsåldern för homosexuella blir den samma som för heterosexuella.

1987
Gaysaunor förbjuds. Bastu-klubben *Viking – Stockholms enda* – för stänga.

1987
Förbud mot diskriminering utifrån sexuell läggning införs.

1988
Lag om samkönade sambos införs.

1994
Ny Demokratis John Bowin förklarar för riksdagens ledamöter vad som är normalt.

1995
Partnerskapslagen införs.

1998
Riksdagens hit-grupp bildas.

1999
När utställningen *Eccc Homo usas i riksdagen* ifrågasätter dåvarande Moderatledaren *Carl Bildt*: "Varför just denna utställning? Varför inte en *Pol Pot*-utställning?"

2003
Lagen om hets mot folkgrupp ändras så att den innefattar även sexuell läggning.

2004
Förbudet mot gaysaunor upphävs.

2005
Lesbiska kvinnor får samma tillgång till assisterad befruktning som heterosexuella.

Mycket av den historiska informationen har vi hittat i boken "Sympatiens hemlighetsfulla makt: Stockholms homosexuella 1860–1960", red. *Göran Söderström, Stockholmia Förlag, 1999* samt "Berömda och glömda Stockholmskvinnor: Sju stadsvandringar; 155 kvinnoporträtt", *Lisbet Schnitz, m&M Förlag, 2001*, som vi rekommenderar varmt för den som vill läsa och lära mer!

Projektledare: Helena Sandström

Redaktion: *Andreas Ejiksson, Cathrin Lange, Helena Sandström, Johan Lundh, Johan Kugelberg* (Forum för levande historia), *Nicklas Dennermalm* och *Viktoria Holgersson*.

Grafisk form: *Josephine Barkeling, Ulrika Hellberg* och *Mia Degerman*.

A *Queer Was Here* är ett samarbete mellan *Stockholm Pride* och *Forum för levande historia* med stöd av *Stockholms Kulturförvaltning*.

Tack!
Ett stort tack till *Andy Candy, Marie Carlsson, Tor Cederman, Anna Mohr, Kjell Rindar, Kjell Öhberg* och *Gayseniörerna*, som har bidragit med ovärderlig tid och kunskap till den historiska kartan. *Anna Linder* och *Anna-Karin Larsson* (Film Form), *Hanna Maria Antilla* (AV-arkiv), *Hanna* (Argos), *Lisa Nilsson* och *Anna Bellander* (Designåret), *Louise Dahlgren* (Kulturförvaltningen), *Matilda Olof*, *Örs* och *Anders Karnell*, (Moderna Museet), *Janome symaskiner*. Alla generösa videokonstnärer och de lokaler där videoverken huserar. *Rio* för verisågen, volontärer och andra som hjälpt till.

MODERNA MUSEET | GALLERIAN | KULTURFÖRVALTNINGEN | LAVA/KULTURHUSET | grandpa | ALFA | FOCUS I STHLM | FOTOGRAFINS HUS | HORNSTULLS MJÖLKBAR